

Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 28.06.2006, sp. zn. Tpjn 303/2005, ECLI:CZ:NS:2006:TPJN.303.2005.1

Číslo: 46/2006

Právní věta: Ustanovení § 8 odst. 5 tr. ř. se vztahuje pouze na případy, kdy zvláštní zákon nestanoví podmínky, za nichž lze informace (před 1. 1. 2006 „skutečností“), které jsou podle takového zákona utajovány, nebo na něž se vztahuje povinnost mlčenlivosti, sdělovat orgánům činným v trestním řízení. Nedostatek zákonných podmínek ve zvláštním zákoně nahrazuje souhlasem soudce, jemuž samotnému přísluší v konkrétním případě posoudit, zda je průlom do povinnosti mlčenlivosti přípustný a v jakém nezbytném rozsahu (§ 2 odst. 4 a § 52 tr. ř., čl. 4 odst. 4 a čl. 10 Listiny základních práv a svobod a čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod). Vydání souhlasu soudce s vyžadováním informací uvedených v § 8 odst. 5 tr. ř. pro trestní řízení není podmíněno předchozím neúspěšným pokusem orgánů činných v trestním řízení o jejich získání od subjektu, který je takovou povinností vázán, na základě jejího zproštění oprávněnou osobou.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 28.06.2006

Spisová značka: Tpjn 303/2005

Číslo rozhodnutí: 46

Číslo sešitu: 8

Typ rozhodnutí: Stanovisko

Hesla: Utajované skutečnosti

Předpisy: § 8 odst. 5 tr. ř.

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

O d ů v o d n ě n í :

Předseda trestního kolegia Nejvyššího soudu podle 21 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů, a čl. 14 odst. 1 písm. f) Jednacího řádu Nejvyššího soudu navrhl, aby trestní kolegium Nejvyššího soudu zaujalo stanovisko k otázce, zda podmínkou pro vydání rozhodnutí, jímž soudce dává souhlas s vyžadováním skutečností uvedených v § 8 odst. 5 tr. ř. pro trestní řízení, je předchozí neúspěšný pokus orgánů činných v trestním řízení o získání těchto údajů cestou zproštění mlčenlivosti subjektu, jehož tato povinnost váže, ze strany osoby oprávněné k takovému postupu.

Tento návrh učinil předseda trestního kolegia na základě upozornění Nejvyššího státního zastupitelství ze dne 19. 4. 2005 na nejednotnou aplikaci ustanovení § 8 odst. 5 tr. ř.

Podle poznatků Nejvyššího státního zastupitelství, získaných z podnětu Vrchního státního zastupitelství v Praze, někteří soudci přistupují k aplikaci uvedeného ustanovení již na základě předložené žádosti orgánů činných v trestním řízení o udělení souhlasu soudce ke sdělení informací (dříve „skutečností“), které jsou podle takového zákona utajovány, nebo na něž se vztahuje povinnost mlčenlivosti, jiní soudci naopak podmiňují udělení takového souhlasu pokusem orgánů činných v trestním řízení o získání těchto údajů na základě zproštění mlčenlivosti subjektu vázaného takovou povinností ze strany oprávněné osoby. Uvedený rozdílný postup je dokumentován konkrétními případy opatření vydaných soudci Obvodního soudu pro Prahu 1, opisem zápisu z pracovní porady trestního úseku Obvodního soudu pro Prahu 1 a výsledky zjištění, které Vrchní státní zastupitelství v Praze pro tento účel provedlo u krajských státních zastupitelství.

Nejvyšší státní zastupitelství, stejně jako Vrchní státní zastupitelství v Praze, nepovažuje za správný výklad, podle něhož právní úprava obsažená v ustanovení § 8 odst. 5 tr. ř. vyžaduje jako nezbytnou podmínku pro udělení souhlasu soudce ke sdělení údajů podléhajících příslušné povinnosti mlčenlivosti doklad o tom, že se orgány činné v přípravném řízení trestním alespoň pokusily dosáhnout sdělení těchto údajů cestou zproštění mlčenlivosti nositele této povinnosti k tomu oprávněnou osobou. Ustanovení § 8 odst. 5 tr. ř. podle jeho názoru namísto právní úpravy stanovící podmínky průlomu do určité povinnosti mlčenlivosti svěřuje stanovení těchto podmínek v každém konkrétním případě soudci. Tato úprava doplňuje podmínky ohledně sdělování informací (dříve „skutečností“), které jsou podle zákona utajovány, nebo průlomu do státem stanovené či uznávané povinnosti mlčenlivosti pro účely trestního řízení, které jsou v případech jiných povinností uvedeny výslovně buď ve zvláštním zákoně, nebo přímo v trestním řádu (viz § 8 odst. 2 tr. ř.).

Za účelem zjištění, zda uvedená rozdílná praxe se vyskytuje pouze u jediného soudu či zda se jedná o obecnější problém, obrátil se předseda trestního kolegia Nejvyššího soudu na předsedy všech krajských soudů se žádostí o zaslání zprávy, jak soudy v obvodech jednotlivých krajských soudů přistupují k aplikaci ustanovení § 8 odst. 5 tr. ř. z hlediska výše uvedených postupů. Zasláná vyjádření potvrzují, že praxe soudů je v případech udělování souhlasu podle § 8 odst. 5 tr. ř. ohledně povinné mlčenlivosti skutečně rozdílná, tedy že se vyskytují oba výše zmíněné postupy.

Trestní kolegium Nejvyššího soudu před zaujetím stanoviska vyžádalo podle § 21 odst. 3 zák. č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů, vyjádření od Ministerstva spravedlnosti České republiky, Ministerstva vnitra České republiky, Nejvyššího státního zastupitelství, předsedů vrchních a krajských soudů, právnických fakult v Praze, v Brně, v Plzni a v Olomouci, Institutu pro kriminologii a sociální prevenci, Ústavu státu a práva Akademie věd České republiky a České advokátní komory.

Česká advokátní komora se s návrhem stanoviska neztotožnila. Ve svém vyjádření uvedla, že povinná mlčenlivost je institut, jehož smyslem je, mimo jiné, chránit soukromí jednotlivců. Interpretace ustanovení § 8 odst. 5 tr. ř., tak jak je uvedena v předloženém návrhu stanoviska, vychází striktně z potřeb trestního řízení. Lze souhlasit s tím, že soudce by měl být za všech okolností garantem toho, že budou vyžádány toliko informace, které jsou skutečně nezbytné pro trestní řízení a bude respektována zásada přiměřenosti i zdrženlivosti. Vzhledem k tomu, že soudce bude nepochybně rozhodovat opatřením, proti kterému není opravný prostředek, by se jakákoliv informace či předchozí výzva dotčené osobě mohla jevit jako nadbytečná. V dané věci však nelze přihlížet toliko k ustanovením trestního řádu.

Podle čl. 13 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod musí mít každý, jehož práva a svobody přiznané touto Úmluvou byla porušena, právní prostředky nápravy před národním orgánem, i když se porušení dopustily osoby při plnění úředních povinností. Současně čl. 8. téže Úmluvy zaručuje právo na respektování soukromí s možností státu, do tohoto soukromí zasahovat jen v souladu se zákonem a v nezbytných případech. Problém je ovšem v tom, že neexistuje právní

úprava, která by obligatorně ukládala povinnost státního orgánu informovat občana o tom, že bylo zasazeno do jeho práva na soukromí.

Striktně vzato by tento fakt zřejmě odůvodňoval požadavek, aby právní úpravy, které zásahy do soukromí umožňují, avšak nedávají občanovi výše zmíněnou možnost, byly zakázány, resp. normy, které takovýto zásah upravují, byly zrušeny. V daném případě ale vycházejí z opakovaně vysloveného právního názoru Ústavního soudu, který judikoval, že tam, kde je možné dosáhnout shody aplikace zákona s ústavními kautelami interpretací sporné normy, není nutné ji rušit.

Z výše uvedeného tedy vyplývá, že v daném případě by mělo být s ustanovením § 8 odst. 5 tr.ř. vykládáno tak, že je povinností orgánu činného v trestním řízení, aby především vyžádal na osobě, která je oprávněna s utajovanými informacemi disponovat, vydání potřebných informací, resp. vyslovení souhlasu s jejich vydáním. A to s upozorněním, že nebude-li souhlas vysloven, budou informace vyžádány z moci úřední.

Krajský soud v Plzni a Městský soud v Praze neměly k návrhu stanoviska připomínky.

Ministerstvo vnitra se ztotožnilo s výkladem obsaženým v návrhu stanoviska trestního kolegia Nejvyššího soudu. Nepovažuje doklad o tom, že se orgány činné v přípravném řízení trestním pokusily dosáhnout sdělení stanovených údajů na základě zproštění mlčenlivosti nositele této povinnosti k tomu oprávněnou osobou, za nezbytnou podmínku pro udělení souhlasu soudce podle § 8 odst. 5 tr. ř. Vyžadování takového dokladu nelze opřít o jazykový, logický ani teleologický výklad předmětné právní úpravy.

Nejvyšší státní zastupitelství nemělo k návrhu stanoviska trestního kolegia, v té části, kde řeší otázku aplikace ustanovení § 8 odst. 5 tr. ř. z hlediska časové posloupnosti použití tohoto nástroje pro průlom do povinnosti mlčenlivosti ve vztahu k obecně upravené možnosti dosáhnout tohoto průlomu cestou zproštění této povinnosti, žádné připomínky a plně se s ním ztotožnilo.

Poukázalo na příliš obecné znění první věty návrhu právní věty, která je prakticky jen citací zákona, a dále na formulaci v odůvodnění návrhu stanoviska, podle které: „Pokud ovšem speciální úprava upravuje výslovně podmínky uvolňování chráněných údajů pro účely trestního řízení, a to i pokud by výslovně požadovala nejprve využití jiných zákonných možností pro získání těchto údajů, zejména žádostí zproštění povinnosti mlčenlivosti, nemá užití výše uvedeného ustanovení místo a je třeba dodržet podmínky této speciální úpravy.“

Ačkoli tedy stanovisko neřeší jen otázku vlastní časové posloupnosti použití úpravy dovolující obecně zprostit příslušnou osobu povinnosti mlčenlivosti a úpravy uvedené v § 8 odst. 5 tr. ř., ale odkazuje i na určitá pravidla, za nichž lze toto ustanovení použít, formuluje je podle názoru Nejvyššího státního zastupitelství nicméně jen velmi obecně a s ohledem na úroveň právní úpravy povinností mlčenlivosti v našem právním řádu ne zcela vyhovujícím způsobem. Přitom lze poukázat na některé další problémy, potřeba jejichž řešení se v návaznosti na připravované stanovisko rovněž nabízí.

Nejvyšší státní zastupitelství by proto velmi uvítalo, kdyby navrhované stanovisko úvahy o podmínkách aplikace § 8 odst. 5 tr. ř. ve vztahu k existujícím úpravám průlomů do povinnosti mlčenlivosti ještě dále rozvinulo, a to už pro všeobecně známou složitost úpravy povinností mlčenlivosti a obtíže s tím v aplikační praxi orgánů činných v trestním řízení spojené.

Právnická fakulta Univerzity Karlovy v Praze vyslovila o správnosti předloženého stanoviska určité pochybnosti.

Prvá pochybnost se týkala otázky, jak interpretovat zákonný text „... podmínky, za nichž lze pro účely trestního řízení sdělovat informace ...“.

Uvedený zákonný text lze vykládat tak, že se tím míní pouze případ, kdy zvláštní zákon nestanoví vůbec žádné podmínky pro sdělování informací třetím osobám, tedy ani orgánům činným v trestním řízení pro účely trestního řízení, anebo také tak, že se tím míní pouze případy, kdy zvláštní zákon nestanoví „speciální“ podmínky pro sdělování informací právě pro účely trestního řízení, avšak stanoví jen „obecné“ podmínky pro sdělování informací třetím osobám vůbec.

V prvním případě je výklad obsažený v návrhu stanoviska Nejvyššího soudu k postupu podle § 8 odst. 5 tr. ř. namístě.

Ve druhém případě se však nabízí otázka, zda v případě, kdy zvláštní zákon stanoví „obecné“ podmínky pro sdělování informací jakýmkoliv třetím osobám, se takto „obecně“ stanovené podmínky nevztahují i na případy, kdy takové informace jsou vyžadovány orgány činnými v trestním řízení pro účely trestního řízení.

Pokud ano, pak takovou podmínkou ve zvláštních zákonech zpravidla bývá, že povinná osoba (nositel povinnosti mlčenlivosti) je oprávněnou osobou (tím, v jehož zájmu povinnost mlčenlivosti má) zproštěna. Z toho by ovšem plynulo, že pokud zvláštní zákon předpokládá sdělení informací třetím osobám pod podmínkou zproštění povinnosti mlčenlivosti, stanoví současně i podmínku, jejíž splnění je potřebné k tomu, aby informace mohla být sdělena i orgánům činným v trestním řízení pro účely trestního řízení. Pak by ovšem postup podle § 8 odst. 5 tr. ř. nebyl namístě, tj. absenci zproštění mlčenlivosti (ať již proto, že zproštění bylo odepřeno, anebo proto, že o zproštění nebylo ani požádáno) by nebylo možno nahradit souhlasem soudce.

Je ovšem pravda, že proti tomuto výkladu poněkud svědčí poslední věta § 8 odst. 5 tr. ř.

Druhá pochybnost se týkala toho, zda druhý odstavce navrženého stanoviska není v rozporu se zněním § 78 odst. 2, § 99 odst. 1, 2 a § 158 odst. 7 tr. ř. Tato ustanovení prolamují zákaz vydání listiny a zákaz výslechu a podání vysvětlení v případech, kdy došlo ke zproštění povinnosti mlčenlivosti, příp. povinnosti zachovat věc v tajnosti, a to „příslušným orgánem nebo tím, v jehož zájmu tuto povinnost má“.

Nabízí se tedy otázka vztahu ustanovení § 8 odst. 5 tr. ř. k výše citovaným ustanovením, tj. zda právě z těchto ustanovení nelze dovodit, že postup podle § 8 odst. 5 tr. ř. se uplatní až tehdy, nedojde-li příslušným subjektem ke zproštění povinnosti mlčenlivosti, příp. ke zproštění povinnosti zachovat věc v tajnosti.

Návrh stanoviska tak prakticky neguje tato ustanovení, když umožňuje, aby na základě souhlasu soudce byly vyžadovány listiny, vysvětlení i výpovědi svědků bez toho, že by o zproštění bylo vůbec požádáno.

Poté, po zvážení všech výše citovaných vyjádření a stanovisek a v nich uvedených argumentů, zaujalo trestní kolegium shora uvedené stanovisko.

Trestní kolegium Nejvyššího soudu především považuje za nutné uvést, že celkově je zejména právní úprava povinnosti mlčenlivosti (na rozdíl od právní úpravy utajovaných informací) obsažená ve více jak 140 zákonech velmi nejednotná, nesystematická, a zejména ve starších předpisech již neodpovídá současným organizačním a právním vztahům. Některé ze zákonů upravujících mlčenlivost jen obecně stanoví povinnost dodržovat nebo respektovat mlčenlivost, v jiných se lze setkat i s vymezením okruhu skutečností, jichž se mlčenlivost týká, s vymezením okruhu osob, které jsou vázány mlčenlivostí, s důvody jejich zproštění mlčenlivosti, resp. jejího prolomení, a s tím, kdo je oprávněn určitou osobu zprostit mlčenlivosti; některé z předpisů pak stanoví, že pro účely trestního řízení se osoby jinak vázané mlčenlivostí považují ze zákona za zproštěné této mlčenlivosti [např. podle § 117

odst. 2 písm. c) zák. č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, ve znění pozdějších předpisů].

Proto novelizace trestního řádu provedená zák. č. 265/2001 Sb. doplnila do trestního řádu ustanovení § 8 odst. 5 (původně odst. 4), které uvedenou situaci řeší tak, že nestanoví-li zvláštní zákon podmínky, za nichž lze pro účely trestního řízení sdělovat informace (před 1. 1. 2006 „skutečnosti“), které jsou podle takového zákona utajovány, nebo na něž se vztahuje povinnost mlčenlivosti, lze tyto skutečnosti pro trestní řízení vyžadovat po předchozím souhlasu soudce. Tím není dotčena povinnost mlčenlivosti advokáta podle zákona o advokacii. Pokud tedy např. ustanovení § 24a zák. č. 551/1991 Sb., o Všeobecné zdravotní pojišťovně České republiky, ve znění pozdějších předpisů ukládá povinnost mlčenlivosti členům a náhradníkům orgánů zdravotní pojišťovny, jejím zaměstnancům a dalším fyzickým osobám zajišťujícím zpracování údajů z informačního systému zdravotní pojišťovny, ale citované ani jiné ustanovení již neobsahuje pravidla, za nichž lze tyto údaje, na které se uvedená povinnost mlčenlivosti vztahuje, sdělovat pro účely trestního řízení (třeba k trestnímu postihu pro trestný čin neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení, na zdravotní pojištění a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti podle § 147 tr. zák.), mohou orgány činné v trestním řízení postupovat právě podle § 8 odst. 5 tr. ř. Naopak jestliže jsou podmínky poskytování, resp. sdělování údajů pro účely trestního řízení stanoveny ve zvláštním zákoně [např. v § 24 odst. 5 písm. b) až d) zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších předpisů, na něž odkazuje i ustanovení § 8 odst. 2 tr. ř.], pak se již postup podle ustanovení § 8 odst. 5 tr. ř. neuplatní.

Zákon v § 8 odst. 5 tr. ř. nestanoví podmínku, že orgán činný v trestním řízení se musí nejprve před podáním žádosti podle tohoto ustanovení pokusit získat tyto údaje jinou cestou, například zproštěním mlčenlivosti. Přitom je třeba zdůraznit, že ani takový pokus by nezbavil soudce jeho odpovědnosti za správnost rozhodnutí, tedy odpovědnosti za to, že náležitě uvážil všechny zjištěné skutečnosti i závažnost konkurujících si zájmů. Předchozí souhlas soudce podle § 8 odst. 5 tr. ř. tu tedy vyjadřuje chybějící úvahu zákonodárce o tom, za jakých podmínek je průlom do povinnosti mlčenlivosti vůči orgánům činným v trestním řízení přípustný. Takový postup je nutný z hlediska zájmu státu a společnosti na zjištění rozhodných skutečností týkajících se spáchání konkrétního posuzovaného trestného činu a na spravedlivém potrestání jeho pachatele. Na druhé straně však musí soudce při rozhodování podle § 8 odst. 5 tr. ř. zvažovat i všechny rozhodné skutečnosti z hlediska ochrany utajovaných informací nebo povinné mlčenlivosti před neodůvodněnými nebo příkrými zásahy státu do zájmu na ochraně utajovaných skutečností nebo mlčenlivostí chráněných práv a svobod, zejména z hlediska zájmů dotčených fyzických a právnických osob a soukromí jednotlivců, a proto není vyloučeno, aby byl v určitých konkrétně odůvodněných případech před podáním žádosti ve smyslu § 8 odst. 5 tr. ř. učiněn takový pokus orgánů činných v trestním řízení o získání těchto údajů od subjektu, který je takovou povinností vázán, na základě zproštění mlčenlivosti oprávněnou osobou (např. v případě, ve kterém by šlo o zásah do povinné mlčenlivosti stanovené ve prospěch oznamovatele trestného činu nebo poškozeného takovým trestným činem).

V této souvislosti považuje trestní kolegium Nejvyššího soudu za nutné zdůraznit, že názor, podle něhož právní úprava uvedená v ustanovení § 8 odst. 5 tr. ř. vyžaduje jako nezbytnou podmínku pro udělení souhlasu soudce ke sdělení údajů podléhajících příslušné povinnosti mlčenlivosti doklad o tom, že se orgány činné v trestním řízení alespoň pokusily dosáhnout sdělení těchto údajů cestou zproštění mlčenlivosti nositele této povinnosti k tomu oprávněnou osobou, nemá opodstatnění ani z hlediska účelu trestního řádu, ani z hlediska gramatického či logického výkladu tohoto ustanovení v návaznosti na znění celého § 8 tr. ř., jakož i různé speciální úpravy povinnosti mlčenlivosti ve zvláštních zákonech. Pokud v tomto směru bylo v některých vyjádřeních poukazováno i na znění § 78 odst. 2, § 99 odst. 1, 2 a § 158 odst. 7 tr. ř. je třeba k tomu uvést, že tato ustanovení je třeba chápat v návaznosti na obecné ustanovení § 8 odst. 5 tr. ř., a proto podobně jako v jiných případech (např. v § 88 tr. ř. při umožnění odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu, v § 88a tr. ř. při

poskytování údajů o uskutečněném telekomunikačním provozu, v § 158d odst. 9 tr. ř. při sledování osob a věcí atd.) se povinnosti mlčenlivosti nelze dovolávat tam, kde zákon předpokládá průlom do jejího zachování, resp. umožňuje poskytování údajů na něž mlčenlivost jinak dopadá, což je právě i v případech uvedených v § 8 odst. 2 až 5 tr. ř.

Postup soudce podle § 8 odst. 5 tr. ř. nelze a priori podmiňovat neúspěšnými pokusy orgánů činných v přípravném řízení trestním o průlom do takových povinností mlčenlivosti cestou podávání žádostí, aby nositel této mlčenlivosti, který má příslušné chráněné údaje pro účely trestního řízení sdělit, byl této povinnosti oprávněnou osobou zproštěn. Výše uvedené ustanovení zákonnou úpravu těchto podmínek, která ve zvláštních zákonech ohledně průlomu do povinnosti mlčenlivosti chybí, nahrazuje souhlasem soudce, jemuž samotnému přísluší v konkrétním případě rozhodnout, zda je průlom do povinnosti mlčenlivosti přípustný a v jakém rozsahu. Tím tato úprava umožňuje soudci, aby také v rámci soudcovské úvahy stanovil i případné předpoklady jejího prolomení závislé na konkrétních okolnostech posuzovaného případu.

V tomto směru je třeba vycházet z nezastupitelné úlohy soudce, která mu byla svěřena právě jako nezávislému soudnímu orgánu proto, aby při úvaze o nezbytnosti průlomu do určité povinnosti mlčenlivosti z hlediska naplnění účelu trestního řízení zvažoval a vyvažoval na jedné straně zájem státu a společnosti na objasnění konkrétního posuzovaného trestného činu a na spravedlivém potrestání jeho pachatele a na druhé straně závažnost zásahu do chráněné sféry toho, v jehož prospěch byla taková povinnost mlčenlivosti stanovena, a po odpovědném posouzení všech rozhodných okolností z těchto zmíněných hledisek s přihlédnutím k zásadě přiměřenosti i zdrženlivosti výslovně vyjádřené v § 2 odst. 4 tr. ř. sám rozhodl o tom, zda je tento průlom v daném konkrétním případě přípustný či nikoliv, a v jakém nezbytném rozsahu. Trestní řád v ustanovení § 52 zdůrazňuje v souvislosti s prováděním úkonů trestního řízení nutnost šetřit osobnost a ústavou zaručená práva osob na úkonech zúčastněných. Tím je pro trestní řízení proveden zejména čl. 4 odst. 4 Listiny základních práv a svobod a rozvedena zmíněná zásada přiměřenosti a zdrženlivosti (§ 2 odst. 4 tr. ř.), která spočívá v tom, že úkony trestního řízení, při kterých je nutno v určité, zákonem stanovené míře zasahovat do základních práv a svobod občanů, je třeba provádět tak, aby při nich bylo šetřeno osobnosti zúčastněných osob a jejich ústavou zaručených práv. Pokud je pak nutno do těchto základních práv a svobod zasáhnout, musí být tento zásah nejen v souladu se zákonem, ale postup orgánů činných v trestním řízení nesmí v rámci možností do těchto ústavně zaručených základních práv a svobod zasahovat více než je nezbytně třeba, což je výrazem humanizace trestního řízení a úcty k lidským právům a svobodám. Ve smyslu Listiny základních práv a svobod musí být při používání ustanovení o mezích základních práv a svobod šetřeno jejich podstaty a smyslu, přičemž omezení základních lidských práv a svobod stanovená zákonem nesmějí být zneužívána k jiným účelům, než pro které byla stanovena (čl. 4 odst. 4 Listiny základních práv a svobod), neboť každý má právo na ochranu svého soukromí a možnost státu do tohoto soukromí zasahovat je vázána na soulad se zákonem a nezbytnost takového zásahu, a to i pokud jde o jeho míru a rozsah (srov. čl. 10 Listiny základních práv a svobod a čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod).

Takové řešení, podle něhož právní úprava uvedená v ustanovení § 8 odst. 5 tr. ř. nevyžaduje jako nezbytnou podmínku pro udělení souhlasu soudce ke sdělení údajů podléhajících příslušné povinnosti mlčenlivosti doklad o tom, že se orgány činné v trestním řízení alespoň pokusily dosáhnout sdělení těchto údajů cestou zproštění mlčenlivosti nositele této povinnosti k tomu oprávněnou osobou, je významné i z hlediska naplnění účelu trestního řízení (§ 1 odst. 1 tr. ř.), který je zákonným postupem orgánů činných v trestním řízení sledován a k němuž jsou podle zákona povinny, a který se projevuje i v určitých taktických postupech. Důsledné respektování požadavku vzneseného některými soudy, ale i připomínkovými místy vyčerpat před použitím ustanovení § 8 odst. 5 tr. ř. další možnosti získat chráněné údaje jiným způsobem by mohlo zejména u některých typů kriminality vést až ke zmaření účelu trestního řízení, neboť prodleva při zjišťování uvedených

skutečností a zajišťování příslušných důkazních prostředků může vést až k jejich reálnému zničení, znehodnocení, zasaňování, nepoužitelnosti či ztrátě, a v důsledku toho i k neodůvodněnému zvýhodnění pachatelů dotčené trestné činnosti.

Je třeba ovšem uvést, že výše uvedené platí pouze tam, kde to ustanovení § 8 odst. 5 tr. ř. připouští, tedy tam, kde zvláštní zákon nestanoví podmínky, za nichž lze pro účely trestního řízení sdělovat skutečnosti, které jsou podle takového zákona utajovány, nebo na něž se vztahuje povinnost mlčenlivosti. Při rozhodování o tom, zda se na daný případ vztahuje postup podle ustanovení § 8 odst. 5 tr. ř., je tedy nutné seznámit se s příslušnou úpravou zvláštního zákona zejména z toho hlediska, zda tato úprava skutečně stanovuje či nestanovuje podmínky, které je třeba dodržet při uvolňování chráněných údajů pro účely trestního řízení. Pokud tyto podmínky ve zvláštním zákoně nejsou vůbec uvedeny, anebo pokud jsou tyto podmínky uvedeny obecně pro všechny případy průlomů do povinnosti mlčenlivosti, aniž by byla výslovně zmíněna úprava podmínek průlomu pro účely trestního řízení, popřípadě jsou uvedeny pouze podmínky pro průlom do povinné mlčenlivosti k jiným účelům než trestnímu řízení, bude třeba využít možnosti rozhodnutí soudce podle § 8 odst. 5 tr. ř. Jestliže ovšem zvláštní zákon upravuje výslovně podmínky uvolňování chráněných údajů pro účely trestního řízení, nemá užití výše uvedeného ustanovení místo a je třeba dodržet podmínky této speciální úpravy. Z tohoto pohledu plní tedy ustanovení § 8 odst. 5 tr. ř. subsidiární obecnou funkci, tedy uplatní se tam, kde chybí výslovná úprava podmínek, za nichž lze informace, které jsou podle takového zvláštního zákona utajovány, nebo na něž se vztahuje povinnost mlčenlivosti, sdělovat pro účely trestního řízení.